

**МИРОПІЛЬСЬКИЙ ЛІЦЕЙ
ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

**Обласний конкурс «добрих практик»
освітян Житомирщини «Сучасна освіта»**

Практикум

**ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ: ІННОВАЦІЙНІ ПРАКТИКИ ДЛЯ
РЕАЛІЗАЦІЇ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ В
УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ**

Миропіль – 2023 р.

*Схвалено на засіданні методичної ради Миропільської селищної ради
(протокол №1, від 10 січня 2023 року)*

**Укладач – Клименко Юлія Сергіївна, вчитель історії Миропільського ліцею
Житомирської області, спеціаліст II категорії**

**Рецензент – Шевчук Петро Георгійович, вчитель інформатики
Миропільського ліцею Житомирської області, спеціаліст вищої категорії,
учитель-методист, кандидат педагогічних наук**

У практикумі представлені дослідницькі вправи, ігрові завдання, практичні роботи, які вчителі зможуть використати на будь-якому етапі уроку при вивченні історії України в 5 класі в умовах нової української школи. Запропоновані завдання практикуму урізноманітнять вправи підручника, зроблять урок цікавим і ефективним. Матеріали допоможуть вчителеві поетапно впроваджувати компетнісний підхід, організувати індивідуальну, парну та групову роботу школярів на уроках історії та в позаурочний час, здійснювати диференційований підхід до учнів, сприятимуть розвитку самостійності, наполегливості, відповідальності учнів, формуванню навичок спілкування і співпраці з однолітками, зацікавлять учнів історією, спонукатимуть до пошуку нових джерел інформації. Представлені матеріали стануть результативними в умовах онлайн та офлайн навчання.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ I. ІСТОРИЧНИЙ ЧАС І ПРОСТІР.....	9
1.1. Що таке історичний час і як його вимірювати	9
1.2. Як карти розповідають про минуле й сьогодення.....	14
РОЗДІЛ II. ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ. ІСТОРИЧНІ ДЖЕРЕЛА.....	16
2.1. Що таке джерела інформації та які вони бувають.....	16
2.2. Де люди шукають інформацію про минуле.....	18
РОЗДІЛ III. МАНДРІВКИ У МИНУЛЕ УКРАЇНИ.....	20
3.1. Пам'ятки та пам'ятники Русі-України.....	20
3.2. Козацька Україна в пам'ятках історії.....	22
3.3. Які події називаються Українською революцією. Як вона зберігається в пам'яті народу.....	25
3.4. Які події називаємо Другою світовою війною 1939 – 1945 рр. Як у світі та Україні зберігають пам'ять про війну.....	27
РОЗДІЛ IV. ІСТОРІЯ НАВКОЛО НАС.....	31
4.1. Від воза до ракети: як змінювалися заняття людей.....	31
4.2. Зміни освіти та науки від минулого до сьогодення.....	33
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	36

ВСТУП

Сучасна освіта знаходиться у стані перетворення, вчить дітей генерувати нові ідеї, оцінювати їх переваги та ризики. І це пов'язано не лише з контекстом подій, в яких ми живемо, а й поза ними. Аби майбутні покоління українців знали власну історію і всіляко уникали повторення її болючих граней. Аби історичні події усвідомлювались не як літери в параграфі, який задали прочитати додому, а як явища, що відбувались століттями з такими ж українцями, як ми. Отже, сучасне суспільство ставить перед системою освіти нові завдання та виклики. Саме на рівні шкільної освіти закладаються основні компетенції, формуються вміння та навички здобувачів освіти, що в майбутньому обов'язково вплине на подальше життя дитини та успішність її соціалізації. Сучасний урок історії має спрямовуватися на створення умов для формування багатогранної, висококультурної особистості, яка матиме активну громадянську позицію, що базуватиметься на сформованих цінностях і поглядах молодого громадянина. Але надзвичайно важливо на цьому шляху зберегти зацікавленість дитини у навчанні, не загубити у величезному обсязі матеріалу іскру творчого пошуку та сформувати навички активної пізнавальної діяльності.

Нова українська школа покликана готувати не лише носія знань, а й водночас творчу особистість, здатну застосовувати отримані знання задля подальшої конкурентоспроможної діяльності у будь-якій сфері суспільного життя. Зауважимо, що поняття «компетентність» у наш час перебуває в епіцентрі світової думки, оскільки воно розкриває якісно нові перспективи розуміння місії школи та життєвих результатів освітньої діяльності. В основі концепції компетентності лежить ідея виховання компетентної людини та працівника, який не лише має необхідні знання та професіоналізм, але й уміє діяти адекватно у відповідних ситуаціях, застосовуючи ці знання, водночас беручи на себе відповідальність за певну діяльність. Освітній заклад формує компетентну особистість, тож постає питання організації освітнього процесу з позиції компетентнісного підходу, і, як результат, проблема компетентнісного підходу до процесу навчання є надзвичайно актуальною [2].

Історія в новій українській школі виховує особистість, яка вміє усвідомлювати власну приналежність до великого українського народу, спадщини європейського світу, сприяє відродженню, розвитку і збагаченню українських культурно-історичних традицій, формуванню навичок самостійного наукового пізнання, самоосвіти і самореалізації особистості.

Актуальність теми зумовлена важливістю формування ключових компетентностей учня протягом вивчення історії, адже історичні уявлення минулого впливають на формування життєвих ідеалів, ціннісних орієнтацій учня, його поведінку, слугують засобом громадянського і морального виховання.

Метою даної роботи є навчити дітей бачити образи сучасності у світлі минулого, дати можливість зрозуміти суперечливі питання історії нашої держави, навчитися аналізувати їх та вміти самостійно знаходити і відтворювати інформацію, розуміючи, що таке ж право на існування мають й інші інтерпретації однієї події.

Для досягнення поставленої мети було сформульовано такі **завдання**: розгляд основних видів компетентностей, які формуються в учнів на уроках історії; розроблення практичних матеріалів для набуття компетентностей учнями у процесі вивчення історії.

Історична компетентність учнів – це здатність учня самостійно пізнавати, осмислювати та оцінювати минуле України та світу, соціальний й моральний досвід минулих поколінь. Ця здатність ґрунтується на знаннях, ціннісних орієнтирах і досвіді, набутих під час навчання шкільного предмета історії. Предметна історична компетентність має сприяти реалізації як загальної мети та завдань базової загальної освіти, так і предмета зокрема – розвитку та соціалізації особистості учня як громадянина України, соціально адаптованої та відповідальної особистості [7].

До складників, які відносяться до історичної компетентності належать: хронологічна, просторова, інформаційно-мовленнева, логічна, аксіологічна компетентності.

Хронологічна компетентність – вміння здобувачів освіти орієнтуватися в історичному часі, оскільки історія як безперервний процес розвивається в часі. Критеріями її розвитку є такі складні уміння учнів:

- розглядати суспільні явища у розвитку та в конкретно-історичних умовах певного часу;
- співвідносити історичні події, явища з періодами (епохами), орієнтуватися в науковій періодизації історії;
- використовувати періодизацію як спосіб пізнання історичного процесу [9].

Просторова компетентність – вміння дітей орієнтуватися в історичному просторі, адже всі історичні події і явища існують лише у конкретному просторі. Критеріями її розвитку є такі складні уміння учнів:

- співвідносити розвиток історичних явищ і процесів з географічним положенням країн та природними умовами;
- користуючись картою, пояснювати причини і наслідки історичних подій, процесів вітчизняної і всесвітньої історії, основні тенденції розвитку міжнародних відносин, пов'язані з геополітичними чинниками і факторами навколишнього середовища;
- характеризувати, спираючись на карту, історичний процес та його регіональні особливості [1].

Інформаційно-мовленнєва компетентність передбачає здатність учнів ефективно і грамотно працювати з різними джерелами історичної інформації та будувати усні та письмові висловлювання щодо історичних фактів, історичних постатей та історичної теорії. Критеріями її розвитку є такі складні уміння учнів:

- самостійно інтерпретувати зміст історичних джерел та відбиті в них історичні факти, явища, події;
- критично аналізувати, порівнювати та оцінювати історичні джерела, виявляти тенденційну інформацію та пояснювати її необ'єктивність;
- виявляти різні точки зору, визнавати і сприймати таку різноманітність;
- користуватись довідковою літературою, Інтернетом тощо для самостійного пошуку інформації;

- реконструювати образи минулого у словесній формі у вигляді опису (картинного, аналітичного), оповідання (образного, конспективного, сюжетного), образної характеристики;

- систематизувати історичну інформацію, складаючи таблиці (хронологічні, синхроністичні, конкретизуючі, порівняльні та ін.), схеми, різні типи планів (простий, розгорнутий, картинний тощо).

- викладати історичні поняття, зв'язки і тенденції історичного розвитку, застосовуючи пояснення, доведення, міркування, узагальнюючу характеристику [1].

Логічна компетентність передбачає здатність учнів визначати та застосовувати теоретичні поняття, положення, концепції для аналізу й пояснення історичних фактів, явищ, процесів. Критеріями її розвитку є такі складні уміння учнів:

- визначати історичні поняття та застосовувати їх для пояснення історичних явищ і процесів;

- аналізувати, синтезувати та узагальнювати значний обсяг фактів, простежуючи зв'язки і тенденції історичного процесу;

- визначати причини, сутність, наслідки та значення історичних явищ та подій, зв'язки між ними;

- визначати роль людського фактору в історії, розкривати внутрішні мотиви і зовнішні чинники діяльності історичних осіб.

Аксіологічна компетентність передбачає здатність учнів формулювати оцінки і версії історичного руху і розвитку. Критеріями її розвитку є такі складні уміння учнів:

- порівнювати й оцінювати факти та діяльність історичних осіб з позиції загальнолюдських та національних цінностей, визначати власну позицію щодо суперечливих і уразливих питань історії;

- виявляти інтереси, потреби, протиріччя в позиціях соціальних груп і окремих осіб і їх роль в історичному процесі, тенденції і напрями історичного розвитку;

- оцінювати різні версії і думки про минулі історичні події, визнаючи, що деякі джерела можуть бути необ'єктивними [9].

Саме тому, намагаючись відповідати прогресивному розвитку суспільства, учитель повинен реформувати власний урок компетентнісним підходом, що дасть можливість зробити освітній процес цікавим, підвищити мотивацію дітей до пізнання нового та ставитись до учня як повноправного суб'єкта освітньої взаємодії, який сприймає себе як особистість самостійну, творчу, відповідальну, мислячу, здатну до позитивного і разом з тим критичного світосприйняття.

Використовуючи матеріали практикуму, можна урізноманітнити процес вивчення історії цікавими вправами, дидактичними іграми, дослідницькими завданнями, практичними роботами та новими підходами, аби засвоєння предмета змогло вийти за межі звичного шкільного підручника та максимально активізувати пізнавальну діяльність учнів. Завдання практикуму поживлять й збудять думку учнів, поглиблять та зміцнять їхні знання, розвинуть спостережливість, кмітливість та наполегливість.

Отже, актуальність даного практикуму зумовлена важливістю початку формування компетентностей у здобувачів освіти протягом вивчення історії в 5 класі в реаліях нової української школи. Адже в непростих умовах сьогодення потрібна компетентна особистість, здатна брати активну участь в процесі розвитку суспільства. Тому завдяки використанню різних завдань, що представлені в роботі, створюються сприятливі умови для виявлення і розвитку здібностей учнів, задоволення їхніх інтересів та потреб, розвитку навчально-пізнавальної активності, творчої самостійності та критичного мислення.

РОЗДІЛ І. ІСТОРИЧНИЙ ЧАС І ПРОСТІР

1.1. Що таке історичний час і як його вимірювати

Проаналізуйте хмаринку слів. Дайте визначення запропонованим поняттям

Поміркуйте над визначенням понять «час» та «історія» — спробуйте пояснити, що таке історичний час. Коли розпочався історичний час?

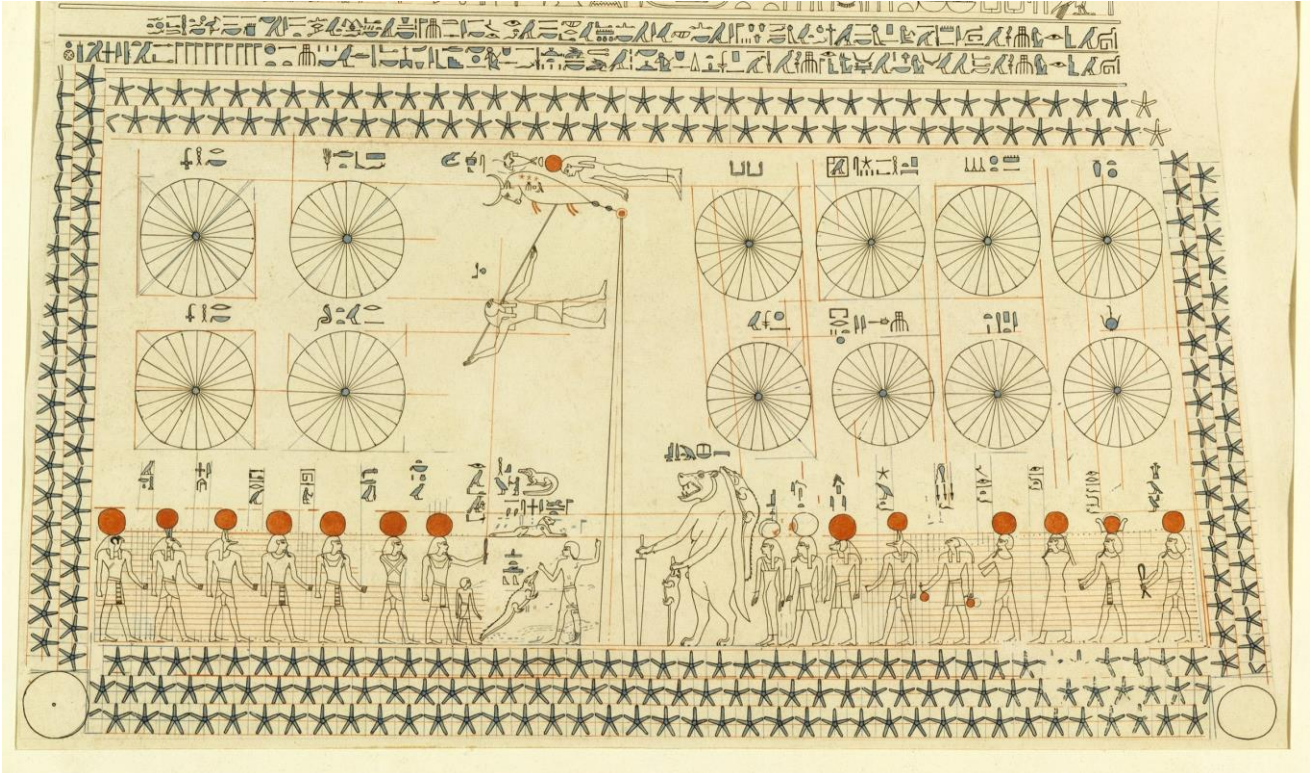
Час – це _____

Історія – це _____

Створіть логічні пари, поєднавши запропоновані поняття:

1. Наука про вимірювання часу	А) Годинник;
2. Ера	Б) Наука про людей у часі;
3. Рік	В) 365 днів;
4. Тисячоліття	Г) Початок літочислення
5. Історія	Д) XXI століття;
6. 2005 рік	Е) Хронологія;
7. 24 серпня 1991 року	Ж) Тисяча років
8. Хрещення Русі-України	И) 988
9. 24 години	К) Доба
10. Пристрій для вимірювання часу	Л) День Незалежності України

В Україні поблизу м. Донецьк археологи знайшли стародавній сонячний годинник, створений приблизно в XIII ст. до н. е. Годинник висічений на великому камені, який найвірогідніше встановлювався горизонтально. Посередині умовного «циферблату» ставилася жердина, яка відбивала тінь. Цей пристрій вимірював час пів годинами — така градація трапляється рідко. Схожий годинник знаходили під час розкопок у долині царів у Єгипті [10].

<http://surl.li/dzmee>

Єгипетський календар, знайдений у похованні Сененмута

1. Розгляньте календар. Про який рівень наукових знань давніх єгиптян він свідчить?

2. Чому, на вашу думку, давнім людям потрібен був підрахунок часу?

Історичний час – це період людської діяльності, який розпочинається в час виникнення людини і триває, перетікаючи з минулого в майбутнє [3].

Визначте, який із зображених годинників є: сонячним, пісковим, водяним, кишеньковим, баштовим, електронним.

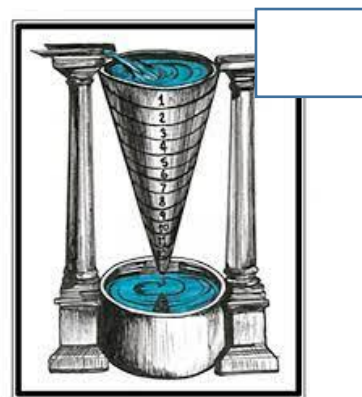
Розташуйте прилади для вимірювання часу в хронологічній послідовності: від найдавнішого до сучасного

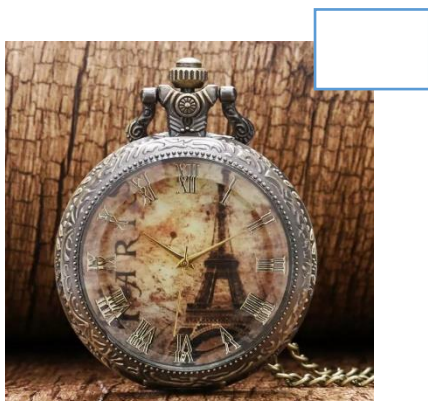
<http://surl.li/dzmga>

<http://surl.li/dzmgt>

<http://surl.li/dzmgy>

<http://surl.li/dzmhl>

<http://surl.li/dnguy>

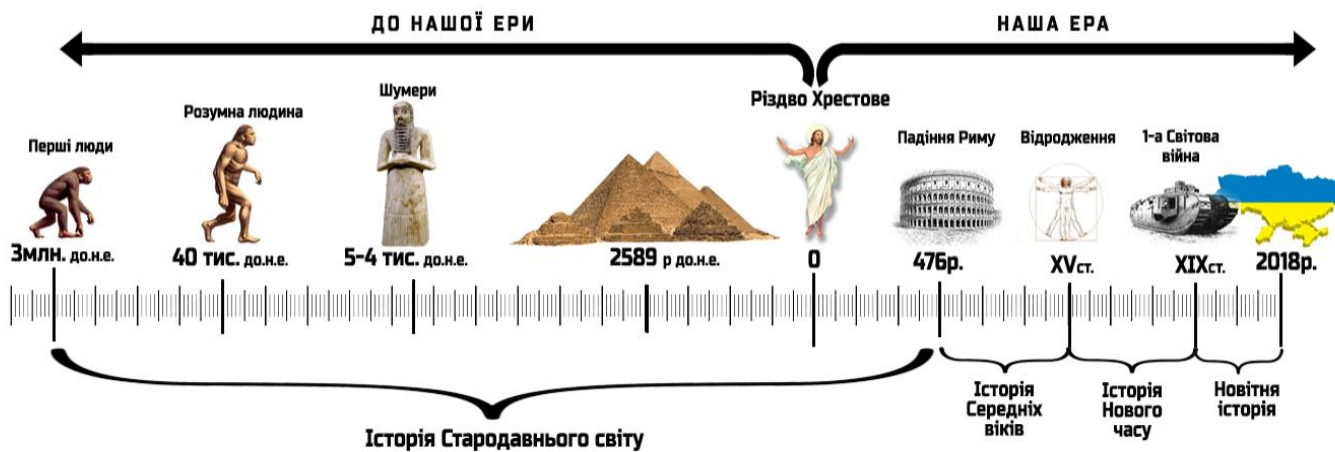

<http://surl.li/dzmhy>

Уважно розгляньте графічну лінію часу

Напишіть відповіді на запропоновані запитання

СИСТЕМА СУЧАСНОГО ЛІТОЧИСЛЕННЯ

<http://surl.li/dzmjm>

На які періоди поділяють дослідники історію людства?

Від якої події розпочинається літочислення?

Використайте QR-код. Перегляньте відео «Чому Геродот став батьком історії?» Як Геродот досліджував різні історичні події?

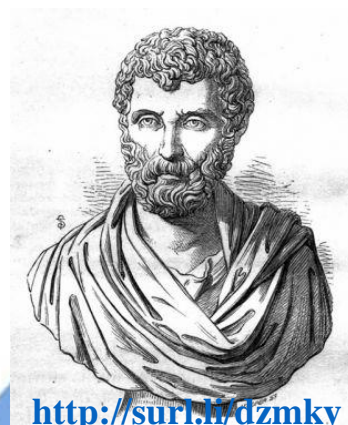

<http://surl.li/dzmky>

Розмалюй козака за таким планом:

XXI ст. – червоний колір;

XVIII ст. – коричневий колір;

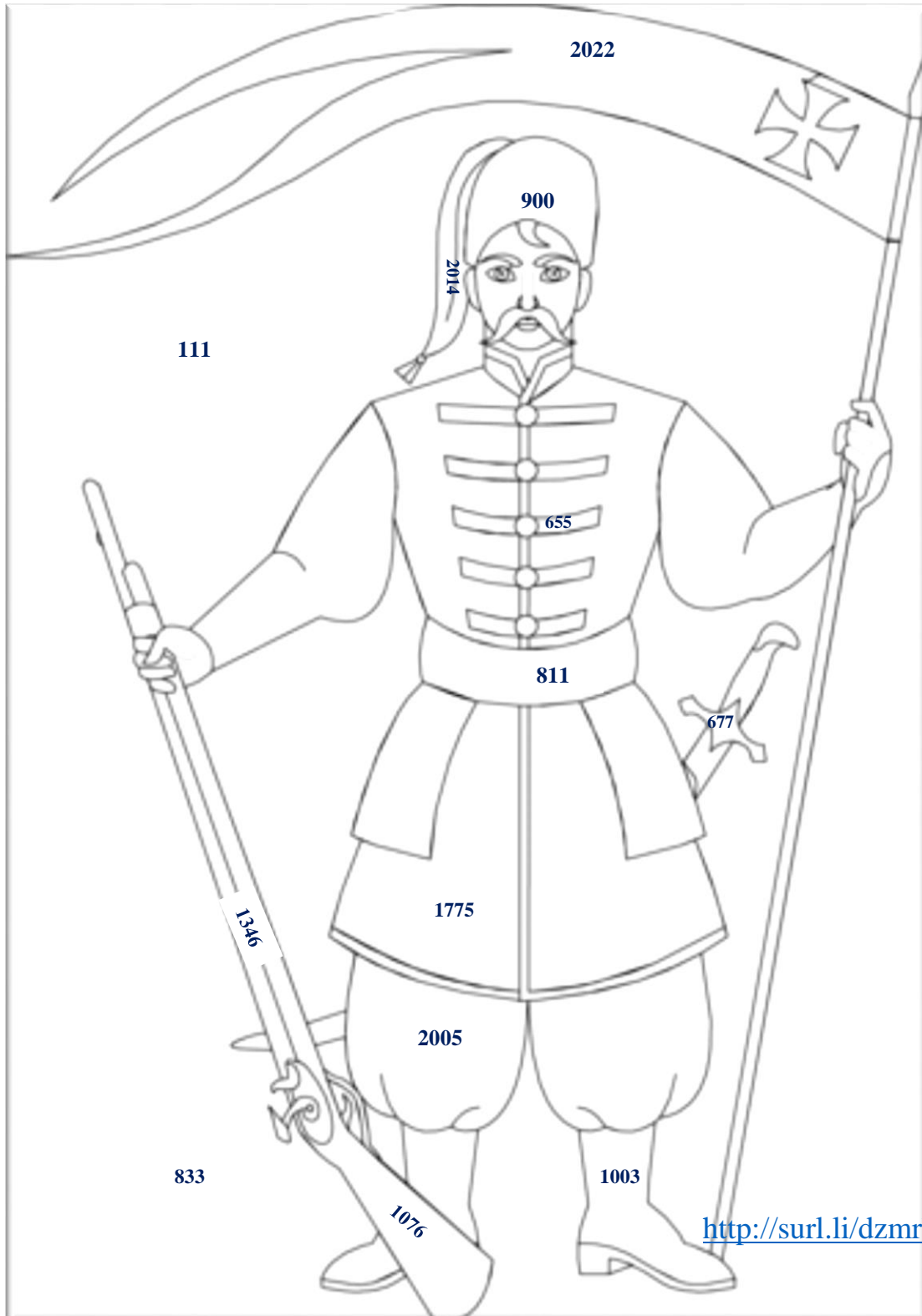
XI ст. – чорний колір;

VII ст. – жовтий колір;

XIV ст. – сірий колір;

II ст. – синій колір;

IX ст. – жовтий колір;

<http://surl.li/dzmrh>

1.2. Як карти розповідають про минуле й сьогодення

Дайте визначення понять

Карта _____

_____

Історична карта _____

_____

Вкажіть, чим відрізняється історична карта від географічної? На що потрібно звертати увагу, працюючи з історичною картою? Коли варто використовувати історичну карту?

<http://surl.li/dzmui>

_____

_____

_____

_____

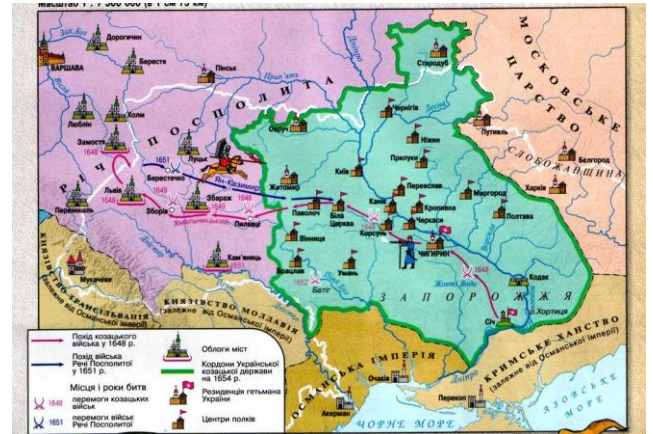
_____

_____

_____

_____

_____

<http://surl.li/dzmuo>

Виконайте роботу з картою

<http://surl.li/dzmwm>

1. На скільки областей поділяється Україна?

---

2. Які області виходять до узбережжя морів?

---

3. Розмалуйте області, в яких ви були, подорожуючи зі своєю родиною.

4. Окремо виділіть область, в якій ви живете.

5. Нанесіть місця України, які ви хотіли б відвідати.

6. Напишіть назви держав-сусідів України.

---

7. Напишіть та позначте на карті найбільші річка України та моря, якими вона омивається.

РОЗДІЛ II. ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ. ІСТОРИЧНІ ДЖЕРЕЛА

2.1. Що таке джерела інформації та які вони бувають

Розгляньте зображення. Визначте, до якого виду історичних джерел належить кожне із них. Поясніть Ваш вибір.

1. Речові

2. Усні

3. Писемні

<http://surl.li/dznaw>

<http://surl.li/dzxbd>

4. Етнографічні

<http://surl.li/dznax>

<http://surl.li/dznhn>

5. Візуальні

<http://surl.li/dznht>

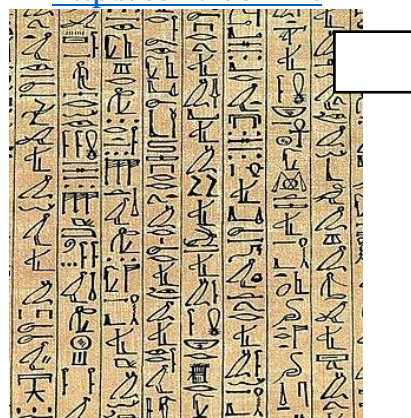

<http://surl.li/dznhx>

<http://surl.li/dznic>

<http://surl.li/dznin>

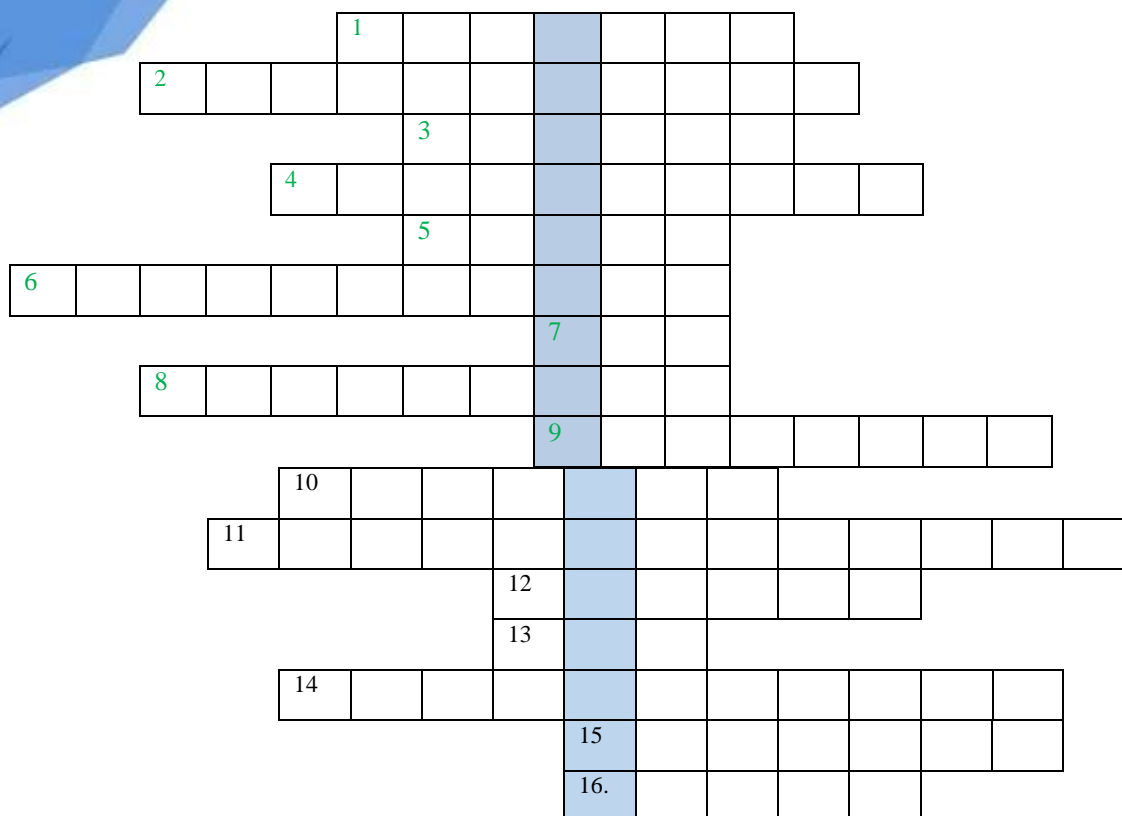
<http://surl.li/dznie>

<http://surl.li/dznjf>

Виконайте кросворд до теми «Джерела до вивчення історії»

Запишіть ключове слово

1. Як називається матеріал для письма в Давньому Єгипті?
2. Як називають працівника, що проводить екскурсії?
3. Напишіть назву збірки карт.
4. Наука, що досліджує матеріальні пам'ятки за допомогою розкопок.
5. Зменшене зображення Землі та її частин.
6. Яка наука досліджує монети?
7. Хронологія - наука про ...
8. Предмет, річ, витвір мистецтва, що демонструється в музеї.
9. Наука, про минуле людства.
10. Кого називають «батьком історії»?
11. Портрети, картини, реклама, кінофільми становлять ... групу джерел.
12. Монах, автор Літопису «Повість минулих літ».
13. Як називається лічба років від певної події.
14. Кого називають «батьком історії України»?
15. Історичний документ, де запис подій ведеться за роками «з літа в літо».
16. Місце, де зберігають, упорядковують і вивчають писемні джерела.

2.2. Де люди шукають інформацію про минуле

Розгляньте уважно запропоновані ребуси, розшифруйте їх та запишіть правильні відповіді

rebus1.com / ua

Відповідь: _____

rebus1.com / ua

Відповідь: _____

rebus1.com / ua

Відповідь: _____

Способи збереження історичних джерел

- музеї;*
- приватні колекції;*
- архіви;*
- бібліотеки;*
- історико-архітектурні заповідники.*

<http://surl.li/dznpj>

Скористайтеся QR-кодом і здійсніть віртуальну мандрівку музеями України, які знаходяться просто неба

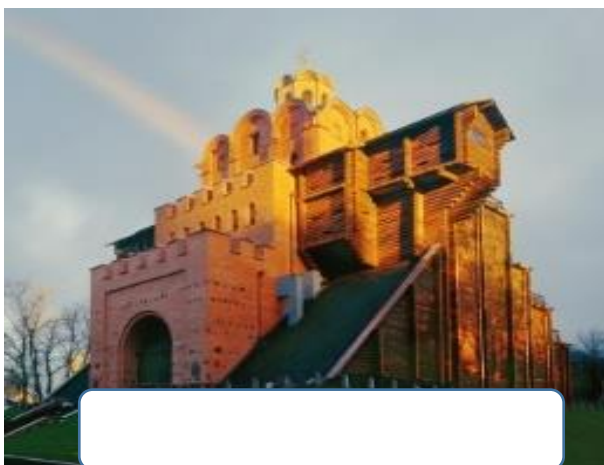
Працюємо творчо. Розгляньте світлини. Визначте, яким історичним подіям, історичним діячам вони присвячені

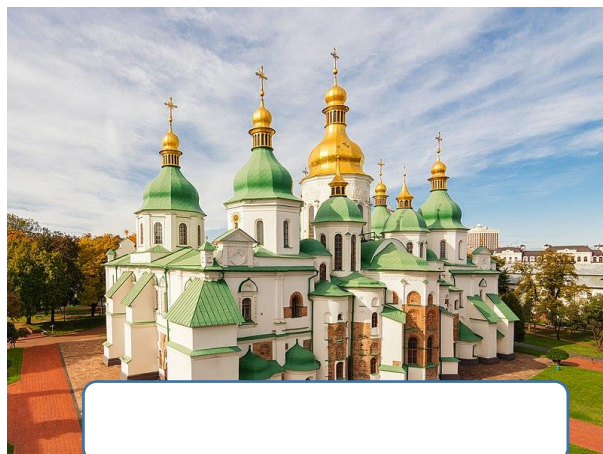
<http://surl.li/dznqr>

<http://surl.li/dznqz>

<http://surl.li/dznre>

<http://surl.li/dznrj>

РОЗДІЛ III. МАНДРІВКИ В МИНУЛЕ УКРАЇНИ

3.1. Пам'ятки та пам'ятники Русі-України

Заповніть таблицю, доповніть відповіді

Назви історичну особу	Питання	Відповіді
 http://surl.li/dznsww	Яку релігію сповідувала княгиня?	
	Як названо історичну особу в літописі і чому?	
	Де встановлено пам'ятник?	
 http://surl.li/dznsz	Яку релігію обрав князь, щоб запровадити її в своїй державі? Чому?	
	Коли було прийнято християнство в Русі?	
	Дайте визначення поняттю «християнство»?	
	Яке мало значення прийняття нової релігії для держави?	
	Чи все населення прийняло християнство?	
 http://surl.li/dzntg	Яка подія зображена на картині? Хто стоїть в центрі? А хто ще присутній на картині? Хто автор?	
 http://surl.li/dzntk	Чим уславився князь?	
	Що таке «шлюбна дипломатія»?	
	Яку збірку законів створив?	
	Яке мав прізвисько? За що так називали?	

Розшифруйте хмаринку слів. Знайдіть імена князів, що правили в Русі-Україні та позначте їх на лінії часу в хронологічній послідовності.

Встановіть відповідність між князем та ілюстрацією, що відображає час його правління на Русі-Україні

(з'єднайте за допомогою ліній правильні відповіді)

<http://surl.li/dznvh>

<http://surl.li/dznvq>

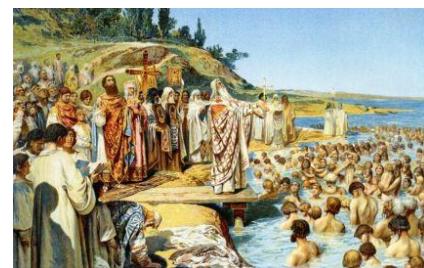
<http://surl.li/dznvw>

<http://surl.li/dznvl>

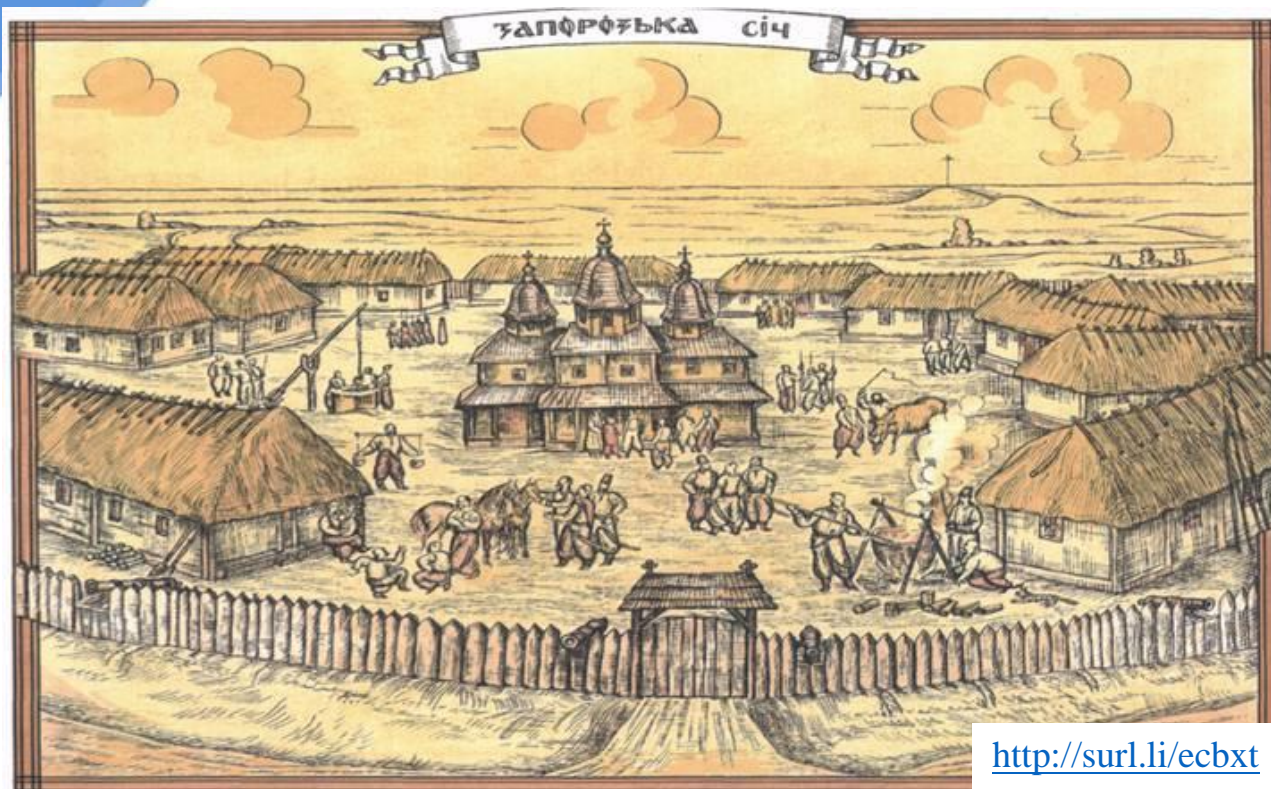
<http://surl.li/dznvs>

<http://surl.li/dznvy>

3.2. Козацька Україна в пам'ятках історії

Опиши за допомогою макету, як виглядала Запорізька Січ

Поміркуйте, як козака можуть охарактеризувати наступні прислів'я:

- ✚ «Де козак, там і слава».
- ✚ «Щирий козак ззаду не нападає».
- ✚ «Козацькому роду нема переводу».
- ✚ «Степ та воля – це козацька доля».

За допомогою зображення опиши, який вигляд мав козак.

<http://surl.li/ecbz>

Поміркуйте над завданням. Літери в словах переплутані, вам потрібно виправити помилку та записати правильне значення слова.

1. Каозк

3. аьетмГн

2. авуаБл

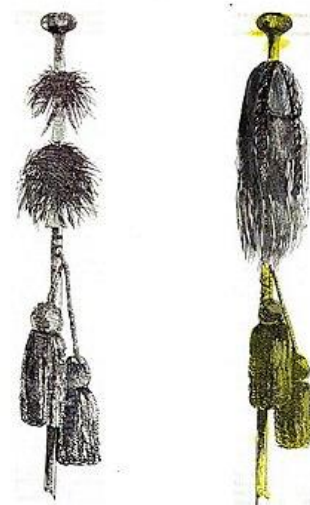
4. йкЧаа

Встановіть відповідність назви зображенню козацьких клейнодів.

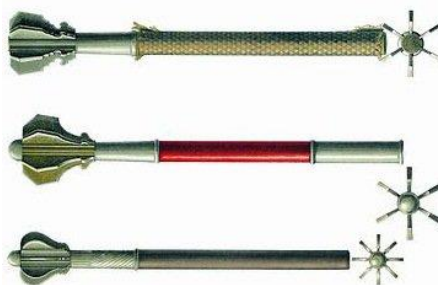
1. Хоругва

<http://surl.li/dzoat>

2. Бунчук

<http://surl.li/dzoai>

3. Пірнач

<http://surl.li/dzoav>

4. Булава

<http://surl.li/dzoaw>

5. Печатка

<http://surl.li/dzobc>

3.3. Які події називаються Українською революцією. Як вона зберігається в пам'яті народу

Поміркуйте, що таке українська Центральна рада та яке значення, на

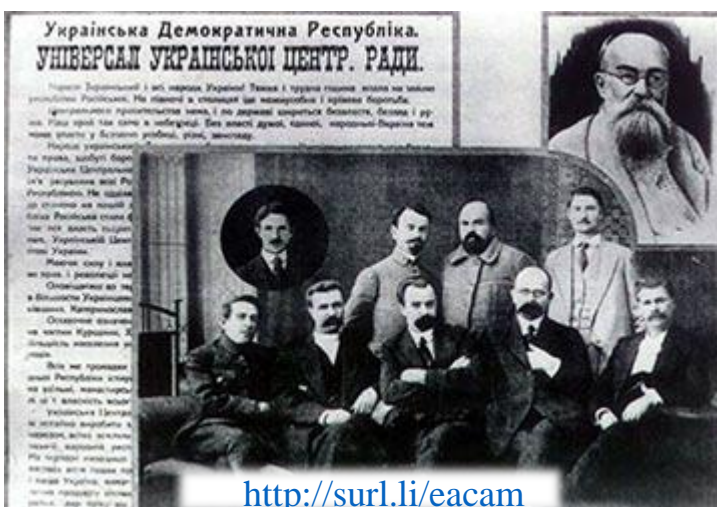
вашу думку, цей Універсал відігравав для українського народу?

Четвертий Універсал Української Центральної Ради (витяг) «...Ми, Українська Центральна Рада, оповіщаємо всіх громадян України: однині Українська

<http://surl.li/eabzc>

Народна Республіка стає самостійною, ні від

кого незалежною Вільною Суверенною Державою Українського Народу. Зо всіма сусідніми державами, як то: Росія, Польща, Австрія, Румунія, Туреччина та інші, ми хочемо жити в згоді і приязні, але ні одна з них не може втручатися в життя Самостійної Української Республіки, — власть у ній буде належати тільки Народові України, іменем якого, поки зберуться Українські Установчі Збори, будем радити ми, Українська Центральна Рада, представниця робочого народу селян, робітників і солдатів та наш виконавчий орган, який однині матиме назву «Рада Народних Міністрів». «...всіх громадян Самостійної Української Народної Республіки кличемо непохитно стати на сторожі добутої волі та прав нашого Народу і всіма силами боронити свою долю від всіх ворогів селянсько-робітничої Самостійної Республіки Української» [8].

Українська Центральна Рада прийняла 4 універсали

Встановіть правильні пари між універсалом та його змістом.

Універсал

державний документ, звернення до народу

I Універсал

7 листопада 1917 р. – проголошення Української Народної Республіки (УНР)

III Універсал

9 січня 1918 р. – проголошення незалежності УНР.

IV Універсал

1 червня 1917 р. – проголосив автономію України у складі Російської федерації

Прочитайте документ та проаналізуйте його за поданими нижче запитаннями.

Зі спогадів сучасника

«Пам'ятаю цю залу, переповнену молоддю, чужою мені і настроями, і говіркою юрбою. Пам'ятаю сиву голову професора Грушевського, який сидів у центрі за столом президії. Пам'ятаю його магічну владу над усією цією незграбною аудиторією. Досить йому було піднести руку з квіткою білої гвоздики, що прикрашала стіл, і зала вмовкала...» [4].

Як сучасник оцінював вплив М. Грушевського на аудиторію?

Чи належала людина, що говорила ці слова, до його прихильників? Чому ти так думаєш?

М. Грушевського зображено на одній із українських банкнот. Чому, на твій погляд, він удостоєний такої шани? (50 гривень)

<http://surl.li/eacn>

3.4. Які події називаємо Другою світовою війною 1939-1945 рр. Як у світі та Україні зберігають пам'ять про війну

Нацизм — це крайні расистські чи авторитарні погляди і / або поведінка. Історично нацизм (повна назва – націонал-соціалізм, німецький націонал-соціалізм) – це німецький політичний рух, очолюваний Адольфом Гітлером, ідеологія, що пропагується нацистською партією або Націонал-соціалістичною партією робітників в Німеччині [6].

Адольф Гітлер

<http://surl.li/eacmh>

Поміркуй, як Друга світова війна вплинула на людей?

Мисліть творчо, доповніть речення правильними твердженнями (замість картинки напишіть правильну відповідь)

1. Друга світова війна розпочалася 1 вересня 1939 року з нападу Німеччини на

<http://surl.li/eacrj>

2. 22 червня 1941 року був здійснений напад на Радянський Союз, першим постраждало місто

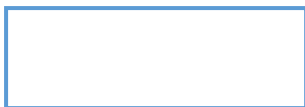
<http://surl.li/eacs1>

3. 30 червня 1941 року, скориставшись захопленням німецькими військами Львова, члени Організації українських націоналістів (ОУН) на чолі зі С. Бандерою проголосили

<http://surl.li/eccah>

4. Нацисти грабували Україну. У планах було цілковите знищення народів і перетворення цих земель на «живий простір» для німців. Символ убивства мирного населення в Україні став

<http://surl.li/eactk>

<http://surl.li/eacsl>

5. Жорстока політика загарбників спонукала населення України до опору. Радянський рух опору очолив

<http://surl.li/eacuc>

6. 14 жовтня 1942 року у лісах Полісся була створена Українська повстанська армія (УПА), її очолив

<http://surl.li/eacva>

7. У 1943 році після цілої низки перемог радянської армії (Сталінградська і Курська битви) почалося вигнання німецької армії та її союзників з України. Найжорстокіші бої розгорнулися під час форсування Дніпра й звільнення...

<http://surl.li/eccal>

8. 30 жовтня 1943 року бійці 993-го стрілецького полку 263-й стрілецької дивізії 51-й армії визволили від фашистів ...

<http://surl.li/eacxq>

9. 8–9 травня 1945 року припинилися бойові дії в Європі. Саме ці дні відзначають як День ...

Чи погоджуєтесь ви з думкою Левка Лук'яненка: «Незалежність в Україні прийшла як результат впертої послідовної, безупинної боротьби української нації»? Що підтверджує цю думку?

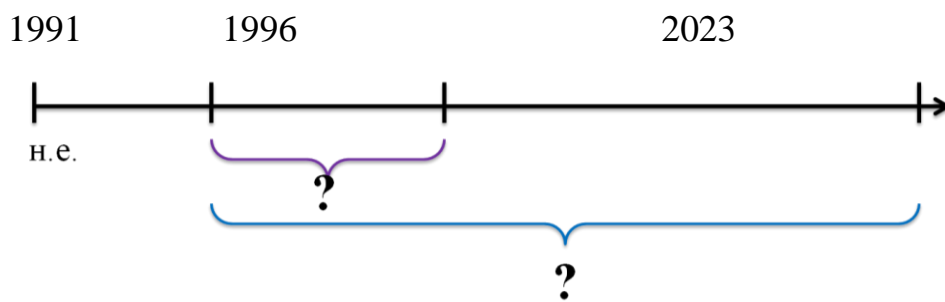

<http://surl.li/eada>

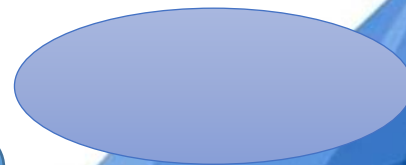
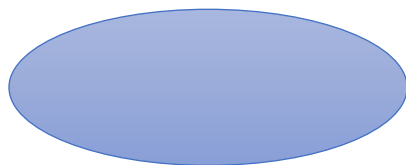
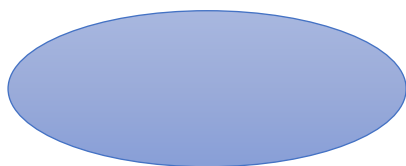
Розв'яжіть хронологічну задачу

Накресліть лінію часу, позначте потрібні дати та розв'яжіть хронологічну задачу.

Скільки років минуло між прийняттям Акта проголошення незалежності України та ухваленням Конституції України? Яку річницю незалежності України святкуватимемо цього року?

Доберіть синоніми до слова «незалежність».

РОЗДІЛ IV. ІСТОРІЯ НАВКОЛО НАС

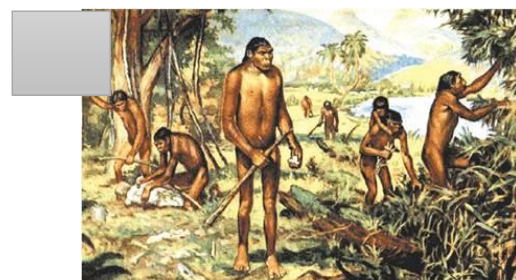
4.1. Від воза до ракети: як змінювалися заняття людей

Дайте назву хмарі слів. Поясніть значення закодovаних у ній слів. Які слова варто вживати, розповідаючи про господарство давніх людей?

Встановіть відповідність між термінами та малюнками.

1. Привласнюоче господарство.
2. Землеробство.
3. Ремесло.
4. Торгівля.
5. Скотарство.

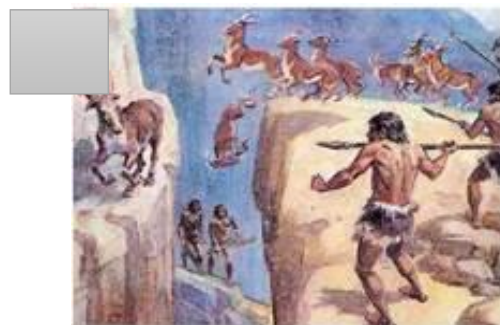
<http://surl.li/eadij>

<http://surl.li/eadiw>

<http://surl.li/eadjc>

<http://surl.li/eadij>

<http://surl.li/eadj>

<http://surl.li/eadij>

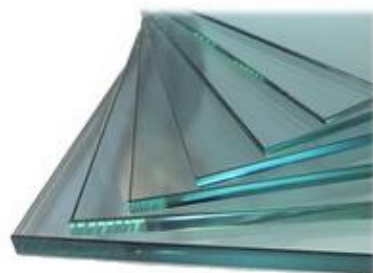

Розшифруйте ребуси. Складіть декілька речень із розшифрованими словами.

rebus1.com / ua

”

Відповідь: _____

rebus1.com / ua

3 = T

+ B

Відповідь: _____

rebus1.com / ua

5 = E

,

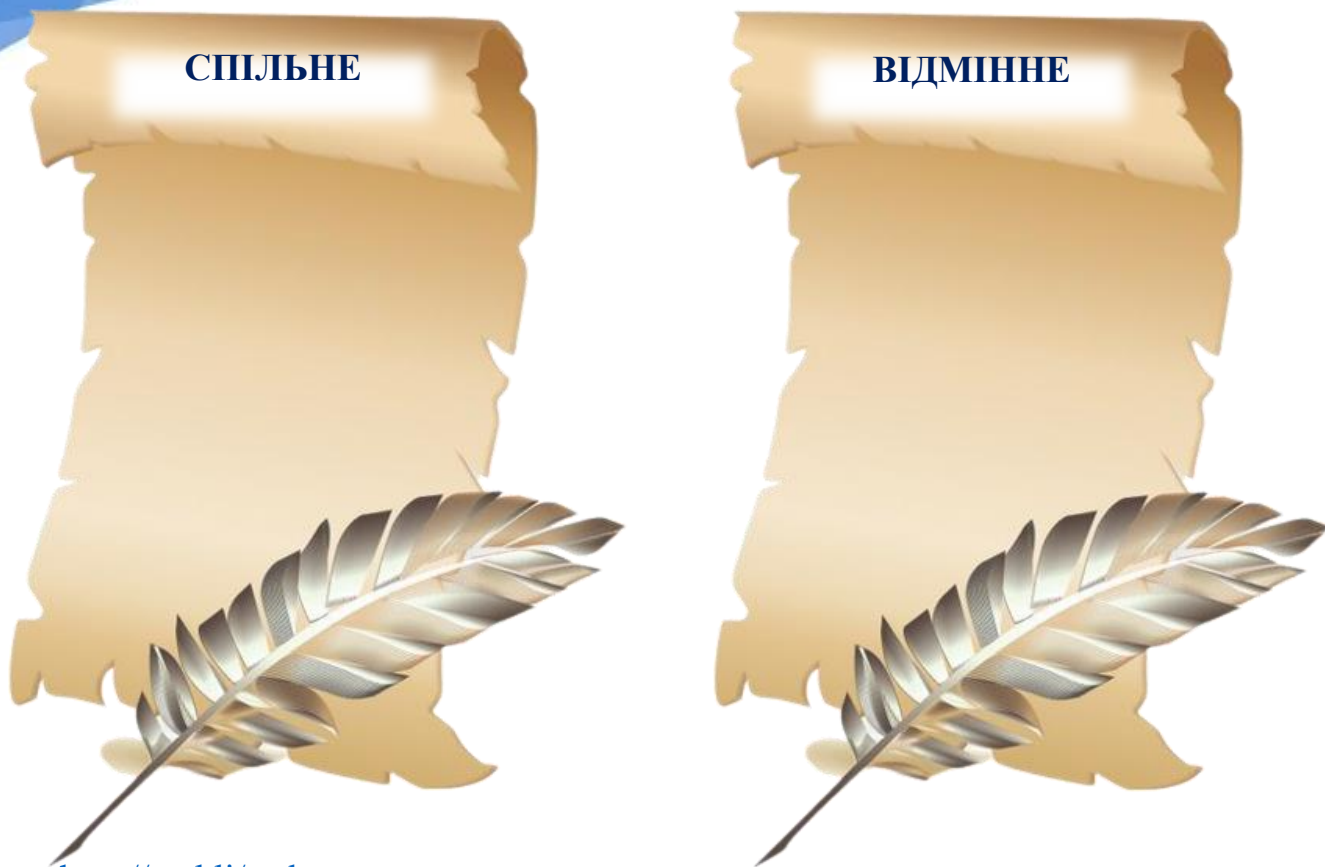

+ B

Відповідь: _____

4.2. Зміни освіти та науки від минулого до сьогодення

Поміркуйте, чим відрізняється сучасний вчений від середньовічного? А чим вони, на вашу думку, можуть бути схожі?

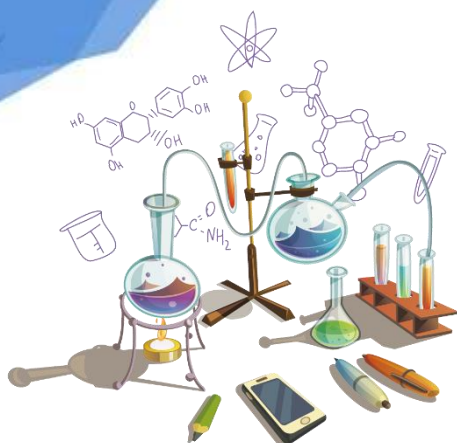

<http://surl.li/eadpz>

Заповніть таблицю, довідавшись, яких сфер життя людини стосувались винаходи і який мали вплив на їхнє життя.

<i>Який період в історії людства</i>	<i>Приклади винаходів, які змінилися</i>	<i>Яких сфер життя вони стосувалися</i>	<i>Чому були важливі</i>
<i>Первісність</i>	<i>Лук і стріли, колесо</i>		
<i>Античність</i>	<i>Мощені дороги, бетон, купол</i>		
<i>Середні віки</i>	<i>Компас, порох, механічний годинник</i>		
<i>Новий час</i>	<i>Пароплав, літак, фотоапарат, автомобіль</i>		
<i>Новітній час</i>	<i>Комп'ютер, дрон</i>		

Уявіть, який винахід в найближчому майбутньому зможуть створити науковці. Спробуйте поміркувати, що це може бути.

<http://surl.li/eadtK>

1

2

3

4

5

6

Знайдіть предків різних винаходів, які були відкриті науковцями впродовж історії (з'єднайте їх за допомогою ліній).

<http://surl.li/eaecK>

<http://surl.li/eaecY>

<http://surl.li/eaecV>

<http://surl.li/eaecQ>

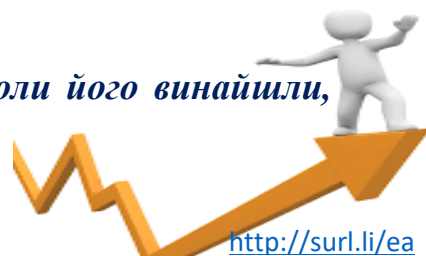
<http://surl.li/eaedd>

<http://surl.li/eaecE>

Розмалюйте співвідношення винаходу та періоду, коли його винайшли, одним кольором.

<p><i>Первісна доба</i></p>	 <p>http://surl.li/eamx</p>	 <p>http://surl.li/eamxs</p>	 <p>http://surl.li/eamy</p>
<p><i>Античність</i></p>	 <p>http://surl.li/e</p>	 <p>http://surl.li/eamjn</p>	 <p>http://surl.li/e</p>
<p><i>Середньовіччя</i></p>	 <p>http://surl.li/eam</p>	 <p>http://surl.li/eamku</p>	 <p>http://surl.li/ea</p>
<p><i>Новий час</i></p>	 <p>http://surl.li/eam</p>	 <p>http://surl.li/eam</p>	 <p>http://surl.li/eam</p>
<p><i>Новітній час</i></p>	 <p>http://surl.li/eami</p>	 <p>http://surl.li/eamh</p>	 <p>http://surl.li/diymz</p>

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баханов К. О. Навчання історії в школі під кутом зору компетентнісного підходу / К.О. Баханов// Посібник для вчителя. – Харків: Видавнича група «Основа», 2012.
2. Гончарова О.С. Формування громадянської та соціальної компетентностей учнів на уроках історії [Електронний ресурс] - /О.С. Гончарова// Матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції. – Харків: Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, 2019. – Режим доступу: zbirnyk_metod_conf_2019.pdf (hnpu.edu.ua) (дата звернення: 15.11.2022).
3. Електронний журнал «Інтерес» [Електронний ресурс] – Відлік часу. Як пов'язані історія та час. – Київ: ТОВ «Інтерес», 2019. – Режим доступу: <https://interes.org.ua/demo/lesson/48> (дата звернення: 23.11.2022).
4. Електронний журнал «Народна освіта» [Електронний ресурс] – Буремні роки, або українська революція та перші десятиліття більшовицької влади. – Київ: ТОВ «Народна освіта», 2018. – Режим доступу: <https://narodna-osvita.com.ua/783-ukrayinska-revoluyucya-ta-persh-desyatilttya-blshovickoyi-vladi.html> (дата звернення: 26.11.2022).
5. Електронний журнал «На урок» [Електронний ресурс] – Компетентнісний підхід: ідеї реалізації на уроках. – Київ: ТОВ «На Урок», 2021. – Режим доступу: [Компетентнісний підхід: ідеї для реалізації на уроках — Журнал «На Урок» \(naurok.com.ua\)](http://naurok.com.ua) (дата звернення: 30.11.2022).
6. Електронний журнал «termin.in.ua» [Електронний ресурс] – Нацизм. – Київ: ТОВ «termin.in.ua», 2019. – Режим доступу: [НАЦИЗМ - це що таке, визначення, слово, ідеологія, НАЦИСТИ хто такі \(termin.in.ua\)](http://termin.in.ua) (дата звернення: 02.12.2022).
7. Мороз П.В. Формування компетентностей учнів основної школи у навчанні історії [Електронний ресурс]/П.В. Мороз – Київ: Інститут педагогіки, 2017. - Режим доступу: [ПРОГРАМА \(iitta.gov.ua\)](http://iitta.gov.ua) (дата звернення: 02.12.2022).
8. Онлайн-бібліотека для юнацтва [Електронний ресурс] – 100-річчя IV Універсалу Української Центральної Ради. – Запоріжжя, 2020. – Режим доступу:

100-річчя IV Універсалу Української Центральної Ради – Запорізька обласна бібліотека для юнацтва (younglibzr.com.ua) (дата звернення: 05.12.2022).

9. Пометун О.І. Компетентнісно орієнтована методика навчання історії в основній школі /О.І. Пометун// Методичний посібник. - Київ: ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018.

10. Щупак І. Я., Власова Н. С., Кронгауз В. О. Україна і світ: вступ до історії України та громадянської освіти / І.Я. Щупак, Н.С. Власов, В.О. Кронгауз// Підручник для 5-го класу. – Київ: УОВЦ «Оріон», 2022